

Anarchizm komunistyczny

Roman Tokarczyk

1999

Twórcą anarchizmu komunistycznego jest Rosjanin Piotr Kropotkin (1842-1921), lecz pewien wkład do jego rozwoju wnieśli także inni myśliciele, jak np. Elisee Reclus i Jean Grave. Doktryna ta, wyrosła w epoce imperializmu, z jednej strony starała się unikać teoretycznych niedoskonałości wcześniejszych odmian anarchizmu, a z drugiej strony wykorzystywała doświadczenia praktyczne bardzo ostrej wówczas walki politycznej proletariatu z burżuazją. Wyłożona została w głównych pracach Kropotkina: "Zdobycie chleba" (1892), "Wiek oczekiwania" (1896), "Anarchia, jej filozofia i ideał" (1896), "Komunizm i anarchizm" (1900), "Pomoc wzajemna jako czynnik rozwoju" (1902), "Państwo i jego rola historyczna" (wydanie polskie 1924), "Nauka współczesna i anarchizm" (1907), "Anarchizm" (1912). Sedno anarchizmu komunistycznego Kropotkina stanowi połączenie postulatu absolutnej wolności jednostki z zasadą komunizmu ekonomicznego, rozumianego jako wspólnota własności środków produkcji i środków konsumpcyjnych. Wolność określał jako "możność działania wolnego przed karą społeczną (przymus fizyczny, groza głodu, a nawet nagana, o ile nie pochodzi od przyjaciela)". Wspólnotę komunistyczną pojmował jako związek samorzutnie powstałych stowarzyszeń produkcyjnych. Stawiał za cel uzgodnienie absolutnej wolności jednostki z racją jej bytu w stowarzyszeniach. Dostrzegł w tym także zasadniczą trudność praktyczną, którą formułował następująco: "jak dopiąć tego, aby wysiłki wszystkich uczynić solidarnymi w celu zagwarantowania wszystkim możliwego dobrobytu, a równocześnie zachować dotychczasowe zdobycze w zakresie wolności indywidualnej, rozszerzając ją o ile możliwości. Jak zorganizować kolektywnie pracę nie krępując przy tym czyjejkolwiek inicjatywy". Zakładał możliwość zniesienia natychmiastowego przejścia do bezpiecznego społeczeństwa anarchistycznego. Wierzył w "instynkt społeczny" mas. Twierdził, że rewolucję społeczną musi poprzedzać dobre jej przygotowanie poprzez oddziaływanie na świadomość polityczną podejmujących walkę. Duże znaczenie przywiązywał przy tym do obnażania eksploatorskiej funkcji państwa. Pisał: państwo to "towarzystwo wzajemnych ubezpieczeń między właścicielem, żołnierzem, sędzią i księdzem, zawiązane w celu zapewnienia sobie władzy nad ludem i utrwalenia swojej przewagi ekonomicznej".

Kropotkin przywiązywał dużą wagę do technicznych sposobów zapewnienia dobrobytu dla społeczeństwa anarchistycznego. Wiele w tym względzie spodziewał się po nauce. Podkreślał zwłaszcza, że nauka powinna być nastawiona praktycznie. "Badanie potrzeb ludzkości i środków ekonomicznych służących do zaspokojenia tych potrzeb" uznał za główną funkcję społeczną nauki. Marzył o ustroju bez żadnych skodyfikowanych praw wspieranych przymusem, w którym ludzie kierowaliby się jedynie "nawyknieniami towarzyskimi i społecznymi - wynikiem odczuwanej przez każdego potrzeby szukania pomocy, współdziałania i sympatii". Za główny czynnik rozwoju moralnego ludzkości uznawał "pomoc wzajemną", a nie walkę. Krytykując z tego punktu widzenia marksistowską teorię walk społecznych, próbował wykazać, że jego koncepcja komunizmu - komunizm anarchistyczny - stoi wyżej od idei komunizmu marksistowskiego. Propagowanie doktryny anarchizmu komunistycznego doprowadziło do powstania anarchistycznego ruchu politycznego. Na różnych kontynentach, głównie w Europie, Ameryce Łacińskiej i Azji powstały organizacje anarchistyczne wierne ideowym treściom anarchizmu komunistycznego. Odrębne roz-

działy w ich historii stanowi okres rewolucji socjalistycznej w Rosji i wojny domowej w Hiszpanii.

W drugiej połowie XX wieku anarchizm komunistyczny znalazł także innych swoich teoretyków i zwolenników. Jeden z nich - Aleksander Berkman sądzi nie bez racji, że współczesne społeczeństwa kapitalistyczne, oparte na nierówności ekonomicznej, przekreślają wolność indywidualną. Kapitalizm, państwo i prawo kapitalistyczne uznaje ona za główne źródła istniejącego współcześnie w świecie zła społecznego.

Herbert Read przeprowadza paralełę między ideałami równości społeczeństwa anarchistycznego, a prawami natury świata fizycznego. Tak jak w świecie zjawisk fizycznych panuje ład i harmonia, tak i w świecie stosunków społecznych byłoby to jego zdaniem możliwe po zniesieniu głównych odmian przymusu i ucisku.

William Morris - utopijny anarchista komunistyczny - nakreślił obraz społeczeństwa bez żadnej władzy politycznej i przymusu. Oparte na rolnictwie i rzemiośle, zapewniające powszechną dostępność do pełnego magazynu dóbr wyrastać miałyby ono z dobrze rozwiniętej współpracy uczciwych moralnie jednostek.

Anarcho-Biblioteka
Dobry pieróg to wywrotowy pieróg

Roman Tokarczyk
Anarchizm komunistyczny
1999

Wydane w drugim "Zeszycie Red Ratu"

pl.anarchistlibraries.net